

ÖZDEŞLİK VARLIK *ve* FİİL

PROF. DR. İRFAN GÖRKAŞ

Bu PDF dokümanı, kitabın bir kısmını içermektedir.
DBY okurları için özel olarak oluşturulmuştur.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

“dün”den öğrendiklerinle
“bugün”ü yaşamak
“yarın”ları aydınlatır.

© 2025, DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI™

Tüm hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım amacıyla ve araştırma için yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir şekilde kopya edilemez, elektronik ve mekanik yolla çoğaltılıp, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

DBY: 429
Felsefe: 26

ISBN 978-625-6063-96-9
Sertifika No: 52315

Baskı Tarihi: İstanbul, 2025

Yazar:
İrfan Görkaş

Editör:
Kamil Sarıtaş

Yayın Yönetmeni:
İrfan Güngörür

Kapak/Mizanpaj:
DBY Ajans

Baskı/Cilt:
Birlik Fotokopi Baskı Ozalit ve Gıda San. Tic. Ltd. Şti.
(Sertifika No: 52846)

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI / Library Cataloging-in-Publication Data (CIP)

Görkaş, İrfan

Özdeşlik, Varlık ve Fiil

/ Yazar: İrfan Görkaş (Prof. Dr.) Editör: Kamil Sarıtaş (Prof. Dr.)

İstanbul: DBY Yayınları, 2025.

316 s. ; 13,5x21,0 cm (DBY Yayınları ; No. 429) Dizin var.

ISBN 978-625-6063-96-9

1- Felsefe 2- İslâm Felsefesi 3- Varlık 4- Özdeşlik

İÇİNDEKİLER

Kısaltmalar	6
Önsöz.....	11

BİRİNCİ BÖLÜM VARLIĞA GİRİŞ

Varlık.....	15
Felsefenin Baş-İlkesi: Ad-Koymak.....	18
1. Ad-koymak.....	18
2. Ad (İsim)	23
Varlığın İlkesi: Özdeşlik	28
1. Özdeşlik'in (Ayniyet-İdentity) Mahiyeti.....	30
2. Özdeşlik'in Çeşitleri.....	33
2.1. Matematiksel Özdeşlik: Eşitlik.....	37
2.2. Mantıksal Özdeşlik: Ayniyet	38
2.2.1. Kavramda Özdeşlik: Ortaklık.....	38
2.2.2. Tanımda Özdeşlik: Öz/zât-Birliği (İsimde Ortaklık ve Benzerlik)	41

DÜN BUGÜN YARIN YAYINLARI
Ankara Caddesi, Ünal Han No: 21/4
Cağaloğlu, Eminönü - Fatih / İstanbul
www.dby.com.tr • dby@dby.com.tr
Tel.: +90 212 526 98 06

2.2.3. Tanıtımda Özdeşlik: İlinti/Araz Birliği (Fiilde Müştereklik ve Aidiyet-Sahiplik).....	46
3. Metafizik Özdeşlik: İsim ve Fiilde Birlik (Ortaklık ve Benzerlik, Sahiplik ve Aidiyet).....	50
Varlığın Özdeşleri İş, Oluş ve Birleş (Tevhid)	56
1. İsim (İsim-Fiil): İş.....	56
2. İşin Yakın Cinsi: Varış.....	60
3. İşin Özdeşi: Oluş (Ol-işi, Kevn).....	64
3.1. Tek-Kaynaklı-oluş: Doğal-güç ve Hareket	65
3.2. Çok-Kaynaklı-oluş: Doğal Dört Sebep, Unsurlar ve Atomlar.....	73
4. Metafizik-iş ve Tevhid	85
4.1. Yaratı/lı/ş ve Doğuş: Platon ve Aristoteles.....	86
4.2. Sonradan/yoktan-oluş: Kindi, Farabi ve İbn Sina	97
4.2.1. Kindi'de Metafizik-iş: Leys'ten Eys(var)-etme (Te'yis).....	97
4.2.2. Farabi'de Metafizik-iş: Aşkla-Akletme ve Akış.....	102
4.2.3. İbn Sina'da Metafizik-iş: İnniyyet ve Tevhid	115
4.2.3.1. Doğal Oluş.....	115
4.2.3.2. İnniyyet ve Tevhid.....	122
Varlık Fiili: Varan-Olmak	129
1. Aristo'da Varlık-Fiili: Kâlp ve Akıl-Oluş	130
2. Kindi'de Varlık-Fiili: Bâri'ye Benzemek	132
2.1. Nefsin Tek (Mütavâtı) ve Benzer (Müteşabih) Oluşu.....	136
3. Farabi'de Varlık-Fiili: Kâlb Fiilleri.....	138
3.1. Kâlb ve Beyin (Dimağ) Ortaklığı: Kâlbın Güçleri (kuvâ) ve Fiilleri.....	141
3.1.1. Besleyici Güç ve İş.....	143
3.1.2. Duyumlayıcı Güç ve İş.....	144
3.1.3. Hayalci Güç ve İş.....	145

3.1.4. Şevkverici Güç ve İş.....	146
3.1.5. Düşünen/Akleden Güç ve İş	147
3.1.6. İsteme (İrâde) Gücü ve Tercih (İhtiyar) Fiili	150
3.1.7. Ayırtetme Gücü ve Mutluluk	151

Varlığın Uç Fiilleri	155
1. Varlığın İki Özdeşi: İş ve Oluş.....	156
2. Varlığın Baş-ucu Fiilleri.....	159
2.1. Doğuş	159
2.2. Türeyiş.....	161
2.3. Çıkış	165
3. Varlığın Son-ucu Fiilleri.....	169
3.1. Eriş	169
3.2. Duruş.....	169

İKİNCİ BÖLÜM YENİ VARLIK

Varlığın Yeni Fiili.....	173
1. İctima ve Toplanışın Mahiyeti.....	173
2. Toplanışın (İctima) Çeşitleri	179
3. İki İrâdesiz-Toplanış: Toplu-oluş ve Karışım	180
4. İki İrâdeli-Toplanış: Tikel ve Tümel Toplanış (Kudret ve Özgürlük).....	184
4.1. Tikel Var-oluş: Filozofların Felsefe Konulu Toplantıları	185
İslam Filozoflarında Varlığın Yeni Fiili: Toplanış (İctima)	191
1. Farabi'de Varlığın Yeni Fiili: Toplanış (İctima).....	194
1.1. İrâdesiz-Tümel Toplanış ve Mahiyeti.....	194
1.2. İrâdeli-Tümel Toplanış'ın Mahiyeti	197
1.2.1. Yardımlaşma ve Aynileşme	197
1.2.2. Özleyiş ve Farklılaşma	198

1.2.3. İrâde (Özleyiş-Şevk) ve İhtiyar (Özgürlük).....	201
1.2.4. Erdemli Toplanışın Sınıfları ve 2B Ayrıkları.....	205
1.2.5. Toplanışın Fâil Sebebi: İlk Başkan (Muallim/ Mürşid ve Nebi) ve Başkanlar.....	208
1.2.6. Erdemsiz Toplanışın Çeşitleri.....	212
1.2.6.1. İrâdeli-Erdemsiz Toplanışlar.....	214
1.2.7. Erdemsiz Toplanışın 2B Ayrıkları.....	222
2. İbn Haldun'da Varlığın Yeni Fiili: Toplanış (İctima).....	223
2.1. Doğal ve Nefsânî Toplanış'ın Varış İlkeleri.....	223
2.2. Umran İlmi ve Umranın Tabiatı.....	228
2.3. Toplanışın (el-ictima el-insanî) Üç Mukaddimesi.....	236
2.4. Toplanışın Doğal İlkesi ve Mülkün (Umranın) Kaynağı: Ortakgüç (Asabiye).....	240
2.5. Asabiye'yi Güçlendiren Ek-Güç: Dinî-Çağrı.....	245
2.6. Umranın Çeşitleri Yahut Medeniyetin İki Ucu.....	249
2.6.1. Umranın Baş-ucu Bedevilik.....	249
2.6.2. Umranın Son-ucu Hadarilik.....	254
3. Muhyi Gülşenî'de Varlığın Yeni Fiili: Toplanış (İctima) Nizamı.....	264
3.1. Muhyi Gülşenî, Amelî Hikmet ve Toplanma.....	264
3.2. Nefis ve Nefsin Nizâmı.....	270
3.3. Toplanışın (Cemaat) Sebepleri ve Nizâm-ı Menzil.....	276
3.4. Bir Varlık Fiili Olarak Toplanış Nizâmının İlkeleri.....	280
3.5. Toplanış Çeşitleri (İctimâât).....	285
3.6. Başkanlık (Riyâset) Çeşitleri ve Riyâset-i Riyâset.....	290
3.7. Nizâm-ı Âlem: Medine-i Fâzıla ve Sınıflar.....	293
Sonuç	299
Kaynakça	305
Dizin	309

ÖNSÖZ

Bu çalışma, önce Bir Kelime Bir Felsefe olarak düşünülmüştü. Ona, başka isimler de verilebilirdi, ama içeriğinden dolayı Özdeşlik, Varlık ve Fiil adı tercih edildi.

Özdeşlik, Varlık ve Fiil, her şeyden önce Platoncu ilkeyle kalemeye alınan, felsefenin başlangıcına odaklanan, varlığı ikincil ve modern anlamıyla okumayı deneyen bir eserdir. O nedenle bu şekliyle “yeni”ye bir başlangıçtır.

Felsefe, âleme aklî düzen vermektir ve baş ilkesi “ad-koymak”tır. Konulan baş-ad ‘varlık’tır. Felsefe yapmak ve ad-koymak, felsefenin başlangıcı varlığa varmak, başlangıç üzerinde durmak, başlangıcı yeteri kadar araştırdıktan sonra öteki adların ona uygun olup olmadığına bakmaktır. Bir tek terimle felsefe varıştır. O nedenle bu eser, ilkesi gereği, felsefenin “başlangıcı”na odaklanmaktadır.

Başlangıç olarak bu eser, alanı bakımından bir İslam felsefesi çalışmasıdır. Bir bütün olarak bakıldığında, zamanda üç İslam felsefesi görüyoruz. Birincisi filozofların (felasife) felsefesi, ikincisi İslam’ın felsefesi, üçüncüsü Türk-İslam felsefesidir. Üç felsefeden birincisi, klasik felsefe; sonuncusu modern felsefedir. İslamın felsefesi ise, çoğunlukla Arapça, Farsça, İngilizce, Türkçe, vb.dillerde ortaya konulan; İslamı, ya Arap ya Son-din olarak temellendiren, özellikle de “Arap dili mantığıyla” yazılan-ve-yapılan felsefedir. Üçüncüsü ise “Türk dili mantığını önceleyen ve Türkçe

yapılan” İslam felsefesidir. Bu sonuncu nitelik, elinizdeki İslam varlık felsefesinin öz-niteliğidir.

Türk dili öz-niteliğiyle varlık bulan bu felsefeyi, klasik felsefeden ayıran en bariz fark, bir “insan” ve “eylem (fiil)” felsefesi olmasıdır. Bu çalışma, yeni önerisiyle üç İslam felsefesinde ele alınmayı bekleyen temel meseleye odaklanmaktadır. “İş-eylem” olarak “varlık” felsefesi.

Neticede bu çalışma, ‘yeni-varlık’ı, bir bütün olarak ifade etmek üzere fiil ve iş terimlerini kullanmakta, bu anlamda “var-lık” için; biri “varış (varma-işi)”, diğeri “var-oluş” adlı iki fiil önermektedir. Varış, öncelikle felsefe alanına, özellikle felsefenin başına varmak; felsefe alanında var-olmak ve bir olmaktır (aynı-olmak ve bir-olmak). İkinci olarak varış, biri tümünden-gelmek diğeri tüme-varmak olmak üzere 2B’den geliş ya da 2B’ye gidiştir. Varoluş ise 2B’den ayrılış, ayırık-oluştur. Dolayısıyla bu eser, kendisini bir varış ve varoluş felsefesi olarak konumlandırmaktadır. Bugün varlık, düşüncede yaygın olarak sadece “isim” diye bilinmekte ve kullanılmakta, “iş” anlamıyla dikkate alınmamaktadır. Bu noksan-hal, üç İslam felsefesi için bir eksikliktir. Oysa varlık, Parmenides’in şey/ler/e (var/lar/a) ilaveten aynı zamanda iş ve oluşa bir bütün olarak verdiği addır. O nedenle de “iş”tir.

Varlık, bu çalışmada “İctima (toplanma, toplanış, toplantı ve toplum)” fiiliyle örneklenmektedir. Özdeşlik, Varlık ve Fiil adıyla hazırlanan bu çalışma varlık’ı, iş, oluş (kevn) ve toplanış (ictima) özelinde örnekleyip analiz etmeyi denemektedir.

Belirtilen şekliyle Özdeşlik, Varlık ve Fiil, iki bölümden meydana gelmektedir. Birinci bölümde iki mesele, biri özdeşlik, diğeri varlık (varış) ele alınmaktadır. İkinci bölümde Farabi, İbn Haldun ve Osmanlı düşünürü Gülşenî’nin toplanış (ictima) fiilleriyle varış örneklenmektedir.

Bu şekliyle sunulan bu eserin, İslam felsefesi varlık çalışmalarına küçük bir katkı olacağını ümid ediyorum.

Prof. Dr. İrfan Görkaş
Erenler-Afyonkarahisar, 2025

KAYNAKÇA

- Ahmet Muhtar Abdühamid Ömer, Mucemu’l-lugati’l-arabiyeti’l-muasıra, nşr, Âlemü’l-kütüb, Kahire 2008, c.1.
- Altıntaş, Hayrani, İbn Sina Metafizigi, AÜİFY, Ankara 1985.
- Aristoteles, Fizik, çev. Saffet Babür, YKY., İstanbul 2001.
- Aristoteles, Metafizik, V. Kitap, çev. Ahmet Aslan, Sosyal Yayınları, İstanbul 1996.
- Aristoteles, Nikomakhos’a Etik İkinci Kitap, çev. Saffet Babür, Bilgesu Yayıncılık, İstanbul 2007.
- Aristoteles, Oluş ve Bozuluş, çev. Y. Gurur Sev, Pinhan, İstanbul 2019.
- Aristoteles, Organon V Topikler, çev. Hamdi Ragip Atademir, MEB, İstanbul 1996.
- Aristoteles, Politika, Kitap III, Bölüm 6, çev. Mete Tuncay, Remzi Kitabevi, İstanbul 1993.
- Aristoteles, et-Tabia maa şuruhi İbn Adi vd., Terc. İshak b. Huneyn, thk. Abdurrahman Bedevi, Mısır 1984, cüz 1.
- Bahattin Ögel, Türk Mitolojisi, TTK, Ankara 1993, c.1-2.
- Bakara Suresi, 2/30.
- Boğla, Sorbon Muallimi, İlmi İctimaî Nedir?, müt. Mustafa Subhi, Kütüphane-i İslam ve Askeri, Dersaadet 1328.
- Buhari, Şeyh Süleyman, Lügat-ı Çağatay ve Türkî-Osmanî, Mıhran Matbaası, İstanbul 1298, c.1.
- Cihami, Cerar, Mevsuatı mustalahatı’l-Kindi ve’l-Farabi, Mektebetü Lübnan, Beyrut 2002, s. 7.
- Derviş Muhyi, Ahlâkı Kiram, Nuruosmaniye, 2261,1b, 2a.
- Düzgün, Şaban Ali, “Tabiat”, DİA, İstanbul 2010, c. 39, s. 325-327.
- Ebheri, İsaguci ve Şerhi, thk.-çev. Ferruh Özpilavcı, Litera, İstanbul 2017.
- Ebu Davud, Sünen, 4031.

- el-Farabi, Ebu Nasr Kitabu'l-mille ve nusus uhra, thk. Muhsin Mehdi, Daru'l-meşrik, Beyrut 1991.
- Emiroğlu, İbrahim, Klasik Mantığa Giriş, Elis, Ankara 2010.
- Emre, Ahmet Cevat, Türk Dilbilgisi, Cumhuriyet Matbbası, İstanbul 1946.
- Erdemir, Ayşegül Demirhan, "Ahlât-ı Erbaa", DİA, İstanbul 1989, c.2.
- Eyüpoğlu, İsmet Zeki, Türk Dilinin Etimoloji Sözlüğü, Sosyal Yayınlar, İstanbul 1988.
- Farabi, "Felsefetü Eflatun ve Eczaüha", Eflatun fi'l-İslam, thk. Abdurrahman Bedevi, Tahran 1973.
- Farabi, el-Cedel, el-Mantık Inde'l-Farabi, Cüz 3, thk. Refik el-Acem, Darulmeşrik, Beyrut 1986.
- Farabi, el-Fusul, el-Mantıkıyyat li'l-Farabi, thk. Refik el-Acem, Darulmeşrik, Beyrut 1986, c. 1.
- Farabi, el-Medinetü'l-Fâzıla, çev. Yaşar Aydın, Litera, İstanbul 2019.
- Farabi, es-Siyasetü'l-Medeniyye, çev. M. S. Aydın-A. Şener-M. R. Ayas, Büyüyenay Yayınları, İstanbul 2012.
- Farabi, es-Siyasetü'l-medeniyye, thk. Alibu Melhem, Daru mektebeti'l-hilal, Beyrut 1996.
- Farabi, Fususu'l-hikem, çev. Tahir Uluç, İnsan Yayınları, İstanbul 2020.
- Gabain, A. Von, Eski Türkçenin Grameri, çev. Mehmet Akalın, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1988.
- Gazali, el-Hudud li'l-Gazali, Resailü Mantıkıyye li'l-felasifeti'l-arab, thk. Abdülemir el-A'sam, Daru'l-menahil, Beyrut 1424.
- Görkaş, İrfan, "Kindî Metafizikinin Temel Kavramları", Erdem, Ankara 2021, (81).
- Görkaş, İrfan, Metafizik Mevcud-Vücut-Vecd-Vicdan, DBY., İstanbul 2023.
- Görkaş, İrfan, Varlık Vardan Gelir, DBY., İstanbul 2021.
- Graham, Daniel W., "Heraclitus", Stanford Encyclopedia of Philosophy, <https://plato.stanford.edu/entries/heraclitus/#UniOpp>, [Erişim: 18.10.2022].
- Gülşenî, Muhyi Mısri, Ahlâk-ı Kiram, Nuruosmaniye, 2261, 2b.
- Gülşenî, Muhyi, Mısri İlm-i Hakayık ve Ahlâk, Fatih, 3496, 2b; 112b.
- Güneş, Kadir, "Azame", Arapça-Türkçe Sözlük, Mektep Yayınları, İstanbul 2013.
- Hegel, "Varlık Öğretisi", Mantık Bilimi, çev. A. Yardımlı, İstanbul 2004.
- Heidegger, Identity and Difference, Terc. Joan Stanbaugh, ed. J. Glenn Garay, Harper & Row, New York 1969.
- Heidegger, Özdeşlik ve Ayrım, çev. Necati Aça, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara 1997.
- Huneyn b. İshak, "İctimâtu'l-felasife fi büyüti'l-hikme", Adabu'l-felasife, thk. Abdurrahman Bedevi, Kuveyt 1985/1406.
- İbn Ebi Usaybia, Uyunu'l-enba fi tabakatı'l-etibba, şerh ve thk. Nizar Rıza, Daru mektebeti'l-hayat, Beyrut trhs..
- İbn Haldun, Mukaddime I, çev. Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları, İstanbul 2007.

- İbn Haldun, Mukaddime, Birinci Cüz, thk. Abdullah Muhammed ed-Derviş, Dimeşk 2004.
- İbn Haldun, Mukaddime, İkinci Cüz, thk. Abdullah Muhammed ed-Derviş, Daru'l-belhi, Dimeşk 2004.
- İbn Nedim, Muhammed b. İshak, el-Fihrist, çev. Ramazan Şeşen, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul 2019.
- İbn Sina, Danişnamei Alâî, çev. Murat Demirkol, Türkiye Yazma Eserler Kurumu, İstanbul 2013.
- İbn Sina, el-İşarat ve't-tenbihat, Litera, İstanbul 2005.
- İbn Sina, en-Necat mine'l-garkı fi bahri'd-dalalat, Müessesetü intişaratı danişgah, Tahran 1397.
- İbn Sina, Fizik I, Litera, İstanbul 2004.
- İbn Sina, Kitabu's-şifa, Oluş ve Bozuluş, ed. Muhittin Macit, çev. M. İskenderoğlu, İstanbul 2008.
- İbn Sina, Kitabu's-şifa, Topikler, ed. Muhittin Macit, çev. Ömer Türker, Litera, İstanbul 2008.
- İbn Sina, Metafizik II, ed. Muhittin Macit, Litera, İstanbul 2005.
- İbn Sina, Sema ve Âlem, çev. H. Kuşlu-M. Macit, Litera, İstanbul 2010.
- Kerem, Yusuf, Tarihu'l-felsefeti'l-Yunaniyye, Müessesetü Hindavi Yayını, 2017.
- Kindi, "Beş Terim Üzerine", Felsefi Risaleler, çev. Mahmut Kaya, Klasik, İstanbul 2014.
- Kindi, "İlk Felsefe Üzerine", Felsefi Risaleler, çev. Mahmut Kaya, Klasik, İstanbul 2014.
- Kindi, Fi'l-ibane ani'l-illeti'l-fâileti'l-karibeti li'l-keveni ve'l-fesad, FR, s. 208.
- Kubbealtı Lügati, "Erişmek", <http://lugatim.com/s/eri%C5%9Fmek> [Erişim: 5.11.2022]
- Kubbealtı Lügati, "İş", <http://lugatim.com/s/i%C5%9F> [Erişim: 5.11.2022]
- Kubbealtı, "Toplanmak", <http://lugatim.com/s/toplanma>. [Erişim: 14.05.2023]
- M. Adil, Malumat-ı İktisadiye, Matbaa-i Hayriye, İstanbul 1331-1333.
- Makal, Tahir Kutsi, Âşık Veysel Hayatı Sanatı Eserleri, Ararat Yayınevi, İstanbul 1973.
- Merhaba, Muhammed Abdurrahman, Tarihu'l-felsefeti'l-yunaniyye min bidayetiha hatta'l-merhaleti'l-helenesiye, Müessesetü İzziddin, Beyrut 1414/1993.
- Paksüt, Fatma, Platon ve Platon Sonrası, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 1982.
- Platon, Parmenides, çev. Saffet babür, İmge, Ankara 2018.
- Sami, Mustafa, Tuhfetü's-Sâmi li-tahsilü'l-mübtedi, Esad Efendi Matbaası, İstanbul 1299.
- Sami, Şemsettin, Kamus-ı Türkî, İkdâm Matbaası, Dersaadet 1317, s. 201.
- Tunç, M. Şekip, Ağaç Sanat-Fikir-Aksiyon, 28 Mart 1936, Sayı 3, s. 2-3.
- Türkedebiyatı.org, "Yapım Ekleri, Çeşitleri, Özellikleri", <https://www.turkedebiyati.org/yapim-ekleri/> [26.12.2024].

Zeller, Eduard, Grek Felsefesi Tarihi, çev. Ahmet Aydoğan, İz Yayıncılık, İstanbul 2001.

<https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/identity>, [Erişim 6.01.2025]

<https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/%D8%A3%D9%8A%D8%B3/>, [Erişim 5.01.2025]

<https://www.turkedebiyati.org/tureyis-destani/> [Erişim:14.06.2023].

DİZİN

- 2B 12, 57, 61, 129, 130, 132, 137, 139, 140, 141, 143, 144, 146, 148, 155, 157, 175, 179, 184, 205, 206, 207, 209, 212, 215, 216, 219, 222, 223, 228, 243, 244, 245, 246, 247, 265, 266, 272, 290, 293, 294, 300, 301, 302, 304
- 2T 61, 141, 155, 184, 300
- A**
- Abdera Okulu 79
- Ad-koymak 11, 15, 18, 19, 22, 27, 44, 201
- Aidiyet 48, 49, 50, 51, 55, 178, 179
- Akıl 25, 26, 36, 43, 71, 78, 79, 94, 96, 102, 103, 104, 105, 106, 108, 109, 112, 114, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 136, 137, 140, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 199, 200, 201, 208, 209, 210, 225, 231, 232, 275, 294, 296, 301, 303
- Anaksagoras 76, 77, 78, 84, 85, 155, 156
- Anaksimandros 69, 70, 71, 75
- Anaksimenes 69
- Analitikler 29
- Anuşirvan 189
- Apeiron 69, 70, 180
- Apollon 188
- Aristoteles 20, 23, 32, 33, 34, 35, 39, 41, 42, 43, 44, 46, 48, 50, 65, 67, 68, 69, 76, 82, 84, 85, 86, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 103, 129, 130, 131, 138, 156, 181, 214, 220, 235, 268, 299, 302
- Asabiyet (Asabiye) 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 250, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 302
- Âşık-Akıl 104, 123, 129
- Âşık Paşa 26
- Aşk 63, 104, 105, 106, 107, 108, 112, 113, 114, 127, 129, 147, 173, 200, 283, 284, 301
- Atom 79, 80, 182

Aynılık 16, 24, 26, 28, 29, 30, 32,
36, 37, 38, 39, 46, 49, 52
Ayniyet 16, 30, 38, 39, 55, 61, 107,
149, 206, 294, 299
Ayrıklar 207, 222, 304

B

Başlangıç 11, 15, 18, 19, 20, 27, 28,
61, 82, 97, 161, 169, 199, 299
Baş-ucu 17, 62, 85, 102, 129, 146,
158, 159, 165, 169, 170, 173,
175, 190, 191, 232, 238, 249,
255, 275
Bedevilik 163, 228, 230, 232, 249,
250, 251, 252, 253, 254, 260, 264
Benzerlik 20, 21, 25, 26, 30, 36,
40, 41, 42, 43, 44, 45, 50, 136,
137, 179, 218
Beytü'l-hikme 186

C

Cevher 29, 40, 54, 58, 67, 99, 108,
109, 110, 117, 118, 120, 122,
124, 134, 136, 270, 271, 284
Cins 33, 34, 39, 41, 42, 44, 45, 50,
51, 81, 85, 94, 120, 123, 129,
144, 156, 182

Ç

Çıkış 17, 54, 60, 62, 81, 84, 85,
120, 127, 129, 140, 155, 156,
158, 162, 163, 165, 166, 167,
168, 169, 173, 228, 230, 236,
300, 301

D

Danışname-i Alâi 45

Dede Korkut 24
Delfi 188
Demiourgos 25, 26
Demokrasi 214, 220, 290
Demokritos 73, 79, 81, 180
Doğuş 17, 54, 55, 62, 74, 77, 84,
86, 89, 90, 127, 129, 155, 158,
159, 160, 162, 169, 173, 250,
255, 264, 300, 301
Duruş 17, 159, 169, 170, 173, 300

E

Ebu Bekir Turtuşî 235
Ebu Bekir Zekariya Razi 183
Ebu Hayyan Tevhidî 192
Edilgin 68, 82, 93, 98, 175, 176,
177, 210
Ehl-i Beyt 282, 287, 294
Ek-Güç 245, 302
Elea Mektebi 79
el-Medinetü'l-fâzıla 105, 106, 141
Empedokles 73, 74, 75, 76, 84,
85, 86, 155, 156, 180
Ergenekon 167
Eriş 17, 55, 159, 169, 170, 173, 300
Eşitlik 36, 37, 38, 217, 221
Etkin 68, 91, 93, 98, 99, 176,
177, 178
Eys 97, 98, 102, 122, 125, 302

F

Faal Akıl 25, 108, 140, 154, 199,
200, 275
Farabi 12, 26, 27, 32, 34, 35, 43,
44, 45, 53, 59, 60, 62, 85, 96,
97, 102, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 109, 110, 111, 112,
113, 114, 115, 123, 125, 127,
129, 130, 137, 138, 139, 140,

141, 142, 143, 144, 145, 146,
147, 148, 149, 150, 151, 152,
153, 154, 163, 175, 176, 193,
194, 195, 197, 198, 199, 200,
201, 202, 204, 205, 206, 207,
208, 209, 210, 211, 212, 213,
214, 220, 221, 222, 223, 229,
252, 277, 280, 282, 286, 289,
293, 294, 300, 301, 302, 303

Fiil 11, 12, 15, 16, 17, 20, 21, 25,
26, 27, 28, 29, 35, 52, 53, 54, 55,
56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 65, 67,
69, 73, 79, 82, 83, 84, 85, 86, 92,
94, 95, 98, 103, 104, 105, 106,
107, 108, 109, 112, 113, 115,
116, 117, 118, 120, 121, 125,
126, 128, 130, 138, 142, 143,
146, 147, 149, 150, 151, 152,
153, 155, 156, 157, 158, 159,
166, 169, 173, 174, 175, 176,
177, 178, 179, 181, 182, 184,
194, 195, 199, 201, 202, 206,
208, 211, 212, 213, 214, 225,
226, 228, 233, 236, 243, 255,
264, 266, 267, 269, 274, 278,
297, 300, 301, 302, 304

Fiil-Akıl 104, 199
Fiilisim 16, 19, 27, 60, 61, 174,
178, 300
Fisagor 130
Fizik 62, 67, 69, 83, 86, 91, 93,
98, 100, 116, 118, 121, 123,
156, 180, 268
Fususu'l-hikem 143, 144

G

Galen 183
Gazab 272, 273, 275
Grek 69, 85, 95, 214

Gülşenî 12, 264, 265, 266, 267,
268, 269, 270, 271, 272, 273,
274, 275, 276, 277, 278, 279,
280, 281, 282, 283, 284, 285,
286, 287, 288, 289, 290, 291,
292, 293, 294, 295, 296, 297,
301, 303

H

Hadarilik 230, 249, 253, 254, 255,
256, 260, 263
Hareket 23, 31, 53, 62, 63, 65, 66,
67, 68, 70, 76, 77, 78, 80, 81, 82,
83, 84, 85, 90, 91, 92, 93, 94, 95,
96, 98, 99, 100, 101, 102, 103,
109, 110, 116, 118, 119, 120,
121, 122, 126, 134, 142, 143,
149, 155, 156, 157, 159, 165,
176, 181, 208, 212, 224, 225,
226, 227, 253, 266, 268, 269,
270, 273, 278, 281, 283, 303
Harran 191
Hassa 46, 47, 50, 239
Haz 104, 105, 187, 202, 212, 213,
215, 216, 219, 284
Heidegger 30, 33, 37, 38, 48, 49
Herakleitos 25, 69, 70, 71, 72, 73,
85, 156, 180
Heyula 58, 69, 84, 116, 122
Hilt 183
Hikmet 128, 137, 186, 187, 189,
190, 204, 236, 264, 266, 267,
268, 269, 271, 272, 273, 275,
276, 278, 291, 292, 295, 304
Hipokrat 84, 132, 183
Homeros 21
Hudus 100, 102, 103, 110, 111,
112, 126, 203, 267

Huneyn b. İshak 185, 186, 187,
188, 189, 304
Hüviyet 30, 32, 36, 46, 124, 125

I

İsfahan 191

İ

İbn Ebi Usaybia 138
İbn Haldun 12, 43, 163, 193, 223,
224, 225, 226, 227, 228, 229,
230, 231, 232, 233, 234, 235,
236, 238, 239, 240, 241, 242,
243, 244, 245, 246, 247, 248,
249, 253, 254, 255, 256, 257,
259, 261, 264, 279, 301, 302
İbn Miskeveyh 225
İbn Mukaffa 235
İbn Rüşd 85
İbn Sina 17, 32, 36, 37, 40, 45, 46,
60, 65, 82, 83, 85, 92, 96, 97,
115, 116, 118, 121, 122, 123,
124, 125, 126, 127, 128, 129,
147, 181, 183, 184, 185, 192,
193, 223, 228, 229, 300, 302
İctima 12, 83, 116, 173, 174, 178,
179, 184, 186, 187, 191, 193,
194, 201, 203, 223, 230, 234,
236, 239, 240, 249, 256, 264,
286, 287, 289, 301, 302
İki uç 17, 114, 121, 159
İlinek 47, 48
İlk Başkan 208, 210
İlk Sebep 63, 102, 103, 113, 181,
199, 200
İlk-var 57, 61
İnniyet 17, 41, 115, 122, 123, 125,
126, 147, 300, 302

İrade 147, 200
İskender el-Afrodisi 138
İskenderiye 191
İsrail 165
İş 12, 15, 16, 17, 20, 22, 25, 27, 28,
35, 39, 48, 53, 54, 55, 56, 57,
58, 59, 60, 61, 62, 64, 65, 66,
67, 69, 76, 84, 85, 86, 89, 90,
92, 93, 95, 97, 102, 108, 109,
115, 129, 132, 138, 145, 147,
148, 149, 156, 157, 159, 164,
169, 173, 174, 175, 179, 194,
208, 230, 233, 237, 238, 248,
256, 288, 300, 304
İşarat 128, 228, 229
İyonya 191

K

Kalb 138
Karışım 75, 76, 77, 78, 83, 84, 85,
111, 113, 121, 128, 155, 156,
158, 180, 182, 183, 184, 267, 300
Kategoriler 17, 29, 39, 41, 58,
175, 195
Kevn 12, 64, 65, 82, 83, 84, 97,
101, 102, 121, 158, 170, 225,
254, 268
Kindi 32, 37, 44, 69, 81, 82, 85, 96,
97, 98, 99, 100, 101, 102, 111,
122, 126, 130, 132, 133, 134,
135, 136, 137, 202, 300, 302
Ksenofanes 69, 75

L

Leukippos 79, 81
Leys (veya Leyse) 97, 98, 126
Lokanyus 188

M

Madde 36, 64, 65, 68, 69, 70, 88,
92, 95, 101, 102, 103, 108, 111,
114, 115, 116, 117, 118, 119,
120, 124, 130, 131, 148, 182,
240, 279, 280
Mahiyet 40, 92, 106, 119, 125
Medine 104, 105, 133, 139, 193,
199, 201, 203, 204, 210, 231,
235, 277, 280, 285, 286, 287,
289, 293, 294, 295, 296, 303
Medine-i Cahile 286, 289, 294
Medine-i Dâlle 286, 289, 294
Medine-i Fâsika 286, 289, 294
Medine-i Fâzıla 104, 105, 139,
201, 210, 285, 289, 293, 294, 296
Medine-i Gayrı Fâzıla 285, 289,
293, 294
Melik Serdap 189
Meşşâî 92
Metafizik 29, 32, 36, 37, 45, 46,
48, 50, 51, 52, 53, 54, 62, 65,
66, 72, 83, 84, 85, 86, 88, 91,
94, 97, 98, 102, 115, 118, 122,
124, 125, 126, 127, 133, 139,
140, 147, 148, 149, 180, 181,
246, 267
Mevcud 57, 58, 64, 65, 98, 108,
109, 111, 115, 122, 123, 125,
159, 181, 184, 241, 267, 281, 292
Milet 79
M. Şekip Tunç 62, 63, 64
Muhyi Gülşenî 264, 265
Mukaddime 225, 228, 229, 230,
232, 233, 236, 241, 242, 243,
244, 246, 247, 253
Müşekkek 41, 122
Müştereklik 40, 46, 174, 179, 196,
201, 240, 241, 293

Mütavâtı 136
Müteşabih 136, 275

N

Nâbit 207
Namus-ı İlahî 290
Necip Fazıl 62, 63
Nefis 28, 102, 108, 117, 118, 124,
133, 134, 135, 136, 137, 140,
143, 144, 146, 147, 149, 150,
151, 152, 153, 154, 225, 227,
228, 270, 271, 290, 294, 303
Nesep 242, 243, 244, 248
Nevamis 303
Nevamis-i İlahi 303
Nizâm 113, 195, 198, 269, 271,
272, 274, 276, 277, 278, 279,
280, 281, 282, 285, 290, 291,
293, 294, 295, 297, 301, 303
Nizâm-ı Âlem 293, 294, 295, 301
Nizâm-ı Küllî 271, 291
Nous 78, 79

O

Oğuz 26, 160, 161, 163
Olmak 12, 21, 25, 26, 29, 30, 31,
32, 34, 37, 43, 45, 47, 48, 49,
50, 51, 52, 53, 54, 55, 61, 64,
65, 69, 72, 73, 77, 81, 83, 85,
87, 88, 97, 98, 101, 102, 105,
108, 122, 124, 129, 134, 137,
139, 144, 149, 150, 155, 156,
157, 158, 159, 166, 173, 175,
177, 179, 182, 183, 193, 194,
197, 201, 202, 204, 210, 212,
214, 219, 220, 222, 224, 225,
233, 239, 240, 248, 253, 271,
274, 277, 278, 279, 282, 283,
284, 291, 294, 299, 300, 303

Oluş 12, 16, 17, 23, 25, 27, 29, 31, 32, 33, 49, 53, 54, 56, 58, 61, 62, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 113, 114, 115, 116, 118, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 136, 137, 150, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 162, 163, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 184, 185, 193, 195, 198, 215, 217, 221, 223, 224, 225, 228, 229, 233, 234, 249, 254, 256, 264, 300, 301

Ö

Özdeşlik 11, 12, 16, 17, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 55, 91, 104, 107, 123, 173, 299, 300
Özgürlük 114, 184, 200, 201, 218
Özleyiş 146, 147, 198, 200, 201, 215

P

Parmenides 12, 25, 50, 72, 73, 86, 91, 181
Platon 18, 20, 22, 23, 25, 26, 28, 31, 33, 39, 49, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 96, 105, 130, 132, 181, 299, 302
Politika 214, 235

S

Sahib-i Namus 275, 290

Sahiplik 46, 50, 51, 53, 55
Siracü'l-müluk 235
Sofistler 22, 39, 130, 191
Sokrat 83, 139
Son-ucu 17, 86, 102, 114, 146, 158, 166, 169, 232, 238, 254, 255, 275
Stoa 191
Suret 44, 68, 69, 82, 101, 102, 103, 111, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 122, 124, 130, 131, 236, 280
Süleyman Sicistanî 192

T

Tebriiz 191
Tercih 11, 17, 137, 147, 149, 150, 151, 200, 214, 215, 216, 242, 250, 262, 302
Tevhid 21, 26, 32, 39, 52, 56, 85, 86, 91, 94, 104, 115, 122, 125, 272
Tevrat 165
Te'yis 97, 125, 126, 302
Thales 69, 180
Theaitetos 91
Tikel 61, 155, 184, 185, 188, 190, 191, 192, 196
Topikler 29, 33, 34, 41, 43, 45, 48
Toplanış 12, 27, 60, 61, 65, 113, 158, 164, 174, 175, 178, 179, 180, 181, 182, 184, 185, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 202, 203, 204, 205, 207, 208, 212, 213, 214, 215, 218, 220, 222, 223, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 239, 240, 242, 247, 249, 250, 254, 255, 264, 269, 276, 277, 278, 280, 281, 282, 283, 284, 285,

286, 287, 288, 289, 299, 301, 302, 303, 304

Toplantı 12, 27, 60, 61, 174, 175, 177, 178, 179, 185, 186, 189, 192, 301
Toplum 12, 27, 43, 60, 61, 130, 175, 178, 179, 185, 193, 197, 203, 213, 215, 220, 286, 301
Tümel 27, 34, 39, 46, 48, 53, 65, 87, 88, 100, 105, 107, 122, 184, 190, 191, 194, 196, 197, 249
Tür 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 33, 34, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 51, 57, 58, 59, 60, 63, 65, 66, 70, 71, 77, 84, 86, 88, 89, 91, 93, 94, 103, 106, 109, 112, 113, 116, 117, 118, 120, 122, 125, 126, 128, 129, 131, 134, 144, 150, 151, 154, 155, 156, 157, 158, 162, 163, 166, 169, 175, 176, 180, 182, 183, 192, 193, 195, 196, 200, 204, 208, 209, 211, 214, 215, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 227, 238, 240, 243, 246, 247, 256, 270, 271, 273, 274, 275, 276, 279, 280, 281, 284, 286, 287, 289, 290, 292, 293, 295, 299, 300
Türeyiş 17, 55, 62, 84, 129, 158, 161, 162, 163, 164, 169, 173, 300, 301

U

Umran 226, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 238, 240, 241, 249, 254, 255, 260, 264, 302
Uygur 161, 162

V

Var 12, 16, 17, 20, 25, 27, 31, 36, 49, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 61, 64, 65, 67, 69, 71, 72, 73, 76, 82, 83, 87, 92, 97, 98, 102, 103, 105, 106, 109, 111, 125, 126, 127, 130, 131, 134, 136, 140, 148, 158, 159, 173, 174, 175, 180, 184, 185, 193, 267, 300, 301
Varan 69, 84, 129, 139, 140, 141, 143, 144, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 157, 173, 206, 212, 272, 276, 300
Varış 12, 15, 16, 17, 31, 53, 54, 55, 57, 60, 61, 62, 114, 129, 132, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 154, 155, 156, 158, 165, 173, 179, 185, 192, 193, 195, 204, 223, 225, 228, 233, 238, 244, 272, 274, 285, 300, 301, 302, 304
Varlık 11, 12, 15, 16, 17, 19, 20, 21, 25, 27, 30, 31, 33, 36, 40, 41, 44, 46, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 66, 67, 69, 70, 72, 73, 74, 76, 77, 79, 82, 83, 85, 86, 87, 88, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 114, 115, 116, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 141, 143, 148, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 164, 166, 171, 173, 174, 175, 178,

179, 181, 184, 185, 190, 193, 194, 195, 196, 197, 199, 207, 208, 212, 224, 225, 226, 228, 229, 233, 240, 241, 243, 249, 254, 259, 260, 264, 267, 276, 280, 281, 283, 285, 286, 291, 299, 300, 301, 302, 303, 304	111, 115, 120, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 138, 159, 181, 194, 195, 196, 241, 269, 271, 273, 279, 281, 295, 302
Varoluş 12, 17, 31, 49, 54, 57, 58, 61, 62, 63, 92, 108, 115, 129, 134, 179, 185, 193, 198, 204, 225, 243, 254, 301, 304	Yeni-Varlık 12, 61, 62, 121, 178, 179, 286, 301
Vücut 33, 57, 58, 98, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110,	Zorunlu-Varlık 124

ÖZDEŞLİK VARLIK ve FiİL

Felsefenin kadim soruları, varlığın ve kimliğin doğası üzerine düşünceler, bu eserde yeni bir bakış açısıyla ele alınıyor. “Özdeşlik: Varlık ve Fiil,” okuyucuyu felsefenin başlangıcına, varlığın ilk anlamına doğru bir yolculuğa çıkarıyor.

Bu çalışma, İslam felsefesinin üç farklı dönemini - filozofların felsefesi, İslam'ın felsefesi ve Türk-İslam felsefesi - özgün bir yaklaşımla inceliyor. Yazar, varlığı sadece bir “isim” olarak değil, aynı zamanda bir “iş” ve “eylem” olarak ele alarak, felsefeye yeni bir boyut kazandırıyor.

Kitapta, varlık kavramı “ictima” (toplanma, toplanış, toplum) fiiliyle örneklenerek, özdeşlik, varlık ve ictima arasındaki derin ilişkiler gözler önüne seriliyor. Farabi, İbn Haldun ve Gülşeni'nin ictima felsefeleri üzerinden varlığın farklı boyutları irdeleniyor.

“Özdeşlik, Varlık ve Fiil” felsefenin temel sorularına yeni cevaplar arayan, varlığı ve kimliği farklı bir perspektiften düşünmeye davet eden bir eser. Felsefeye ilgi duyan herkes için okunması gereken bir kitap.

